

De aanleg van infrastructuur in Suriname

Bouwen aan de Wilde Kust

In het kustgebied van Suriname legden Nederlanders polders, dijken en plantages aan.
Het vergeten verhaal van een Beemster in de tropen.

TEKST: **HILLEBRAND EHRENBURG**

PLANTAGESLUIS COMMEWIJNE 1 (FOTO ROYTJIN).

PLANTAGESLUIS COMMEWIJNE 2 (FOTO ROY TJIN).

In de 17e en 18e eeuw stond het gebied tussen de mondingen van de Amazone in Brazilië en de Orinoco in Venezuela bekend als de Wilde Kust. Het werd zo genoemd, omdat de kust ontoegankelijk was en er 'wilde' volkeren woonden.

Verschillende Europese mogendheden aasden op het gebied, dat lange tijd grotendeels in Nederlandse handen was. De Nederlandse kolonies waren Suriname, Berbice, Demerara en Essequibo, vernoemd naar de rivieren waarlangs ze lagen. Rond 1800 kwamen de laatste drie – in het huidige Guyana – in Britse handen. Alleen Suriname bleef over.

De Wilde Kust was een wingewest voor suiker, koffie en katoen en vanaf 1900 ook voor hout, goud en bauxiet. Het leven draaide er om landbouw en grondstoffen.

Alle infrastructuur die werd aangelegd had tot doel de landbouw en de winning van grondstoffen mogelijk te maken. Dat was ook de reden dat mensen zich er vestigden. Vrijwel alle bewoners van de Wilde Kust kwamen van andere continenten.

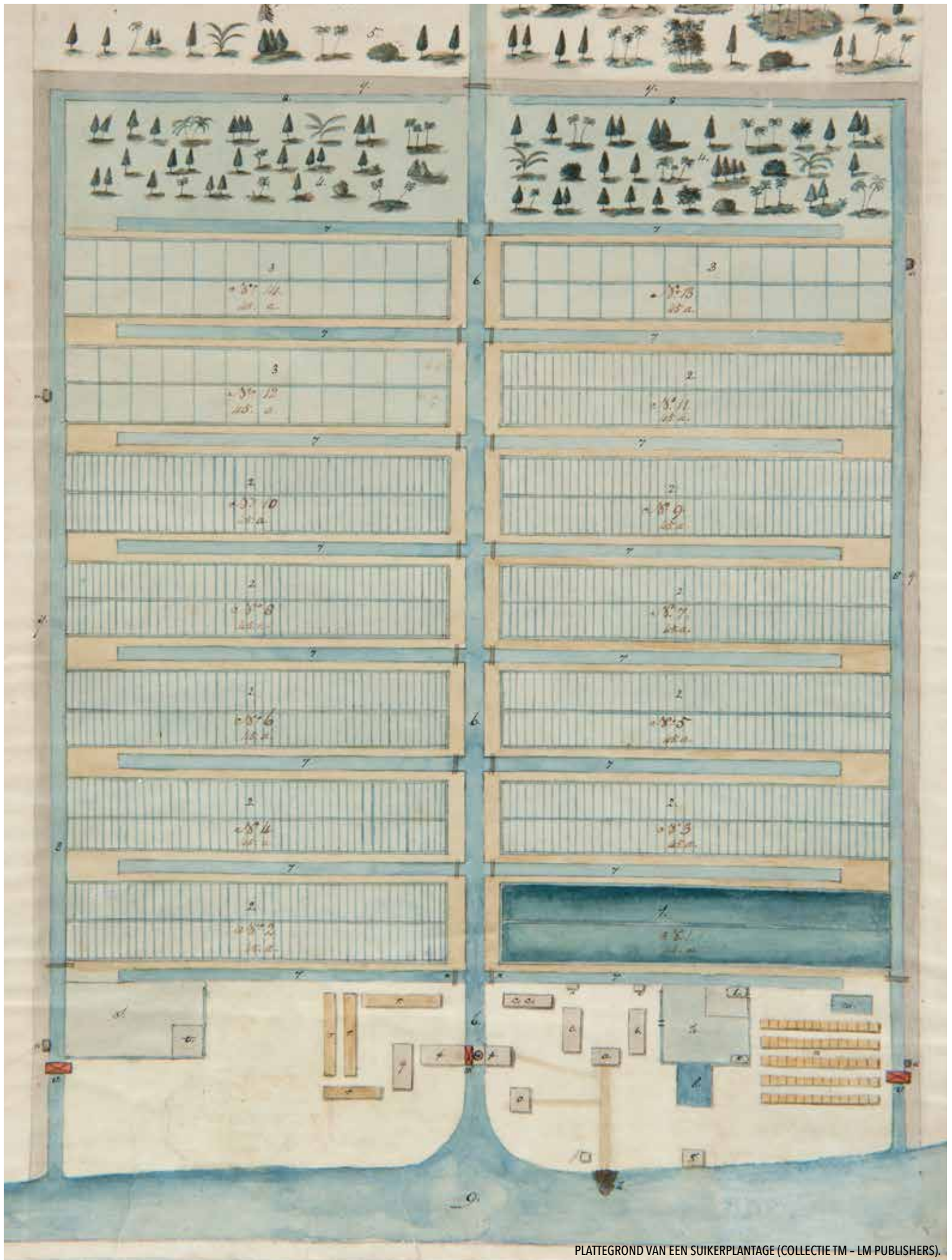
Tot ver in de 19e eeuw was het gebied een vergaarbak van gelukszoekers, tot slaaf gemaakten, avonturiers, vluchtelingen en mensen die iets op hun kerfstok hadden. Met elkaar slaagden ze erin uniek cultureel erfgoed aan te leggen.

Getijden en zwampen

De eerste kolonisten richtten plantages in op de hogere gronden langs de rivieren, maar vanaf circa 1680 lieten ze

OPENING VAN HET EERSTE DEEL VAN DE DOOR CORNELIS LELY AANGELEGDE LAWASPOORWEG OP STATION PARAMARIBO, 1905 (COLLECTIE TM - LM PUBLISHERS).

AFWATERINGSSLUIS TE NIEUW-AMSTERDAM, CIRCA 1925 (FOTO AUGUSTA CURIEL, COLLECTIE TM - LM PUBLISHERS).

PLATTEGROND VAN EEN SUIKERPLANTAGE (COLLECTIE TM - LM PUBLISHERS).

ook hun oog vallen op lagere gebieden stroomafwaarts. Dit laagland was een getijdengebied van klei en veen, met zwampen (moerassen) en hier en daar een zandrug. De plantages bestonden uit polders met een gecompliceerde en gecontroleerde waterhuishouding. De kolonisten lieten sloten en kanalen voor drainage, irrigatie en transport graven, lieten dijken, bruggen, sluizen en watermolens aanleggen en gebruikten waterkracht om de suikerpersen aan te drijven.

Zo ontgonnen ze een gebied ongeveer zo groot als de provincie Utrecht. Dergelijke plantages kwamen alleen voor in Suriname, Berbice, Demerara en Essequibo. En hoewel tegenwoordig weinig aandacht wordt besteed aan dit unieke erfgoed, is de infrastructuur in de Surinaamse kustvlakte nog altijd een belangrijk deel van het cultuurlandschap, waardoor de ontwikkelingsgeschiedenis van het gebied herkenbaar blijft.

Gezwoeg tegen de elementen

Het is niet toevallig dat juist Hollanders en Zeeuwen in dit waterrijke gebied succesvol waren. De omstandigheden die ze aantreffen leken op wat ze kenden uit de Lage Landen en veel van de technieken die ze 'thuis' gebruikten, konden ze toepassen aan de Wilde Kust, al zijn er ook verschillen.

Omdat de grond ter plaatse minder slap is dan het Nederlandse veen en omdat de dragende grondlagen er veel dieper liggen, sloegen de nieuwe bewoners bijvoorbeeld geen heipalen om hun bouwwerken te funderen.

Er zijn ook invloeden te zien van elders uit Europa en uit Nederlands-Brazilië, het Caraïbisch gebied en zelfs Oost-Indië. Maar al kwamen veel kennis en bouwmaterialen van overzee, lokale expertise was onmisbaar; van het klimaat, het getij, de geologische omstandigheden en van lokale houtsoorten en andere bouwmaterialen. Dat in Suriname sommige uitwateringssluisjes na bijna driehonderd jaar nog steeds in gebruik zijn, geeft aan dat bekwame vaklieden aan het werk zijn geweest, onder wie veel uit Afrika verscheepte slaven.

De aanleg van infrastructuur was een eindeloze strijd tegen de elementen en ging vaak gepaard met vruchteloos geploeter in de moerassen en het vijandige bos. Net als in Nederland geldt aan de Wilde Kust dat de zee geeft en neemt, maar misschien geldt in dit geval nog wel meer dat het oerwoud geeft en neemt. Vrijwel alles dat op het bos wordt veroverd, wordt vroeg of laat weer door het bos overwoekerd. In Suriname zijn overal sporen van dit menselijk gezwoeg te

SLUIS OP PLANTAGE ALLIANCE, CIRCA 1900 (COLLECTIE TM - LM PUBLISHERS).

Nagenoeg onbeschreven

De plantages aan de Wilde Kust in Suriname zijn aangelegd door Nederlandse en lokale ambachtslieden en door Afrikaanse tot slaaf gemaakten. De kennis die zij bezaten is zelden opgeschreven. Bestaande plantages dienden als voorbeeld voor nieuwe en zo bleven kennis en ervaring behouden en ontwikkelden die zich ook verder. Wel zijn afbeeldingen van plantages bewaard gebleven en is correspondentie overgeleverd, bijvoorbeeld tussen plantage-administrateurs en eigenaren in Nederland.

Erfgoed in den vreemde

SLUIS OP PLANTAGE ALLIAN-
CE, DECEMBER 2014 (FOTO
HILLEBRAND EHRENBURG).

vinden, soms van driehonderd jaar geleden, soms van een paar jaar oud.

Cornelis Lely

Een bijzonder project was de aanleg van een 170 kilometer lange spoorlijn van Paramaribo naar het binnenland, dat tot dan toe niet ontsloten was.

Twee boeken

Onder de titel Bouwen aan de Wilde Kust verschenen van de hand van Hillebrand Ehrenburg en Marcel Meyer twee boeken over de civiele infrastructuur van Suriname. Het eerste deel (2015) behandelt de periode tot 1945, het tweede (2019) die van 1945 tot 2020. Beide boeken zijn te bestellen bij LM Publishers: www.lmpublishers.nl.

De reden was de goudwinning, waarover de verwachtingen hooggespannen waren. In 1903 werd met de aanleg begonnen en om het project te verwezenlijken was Cornelis Lely, de man van de Zuiderzeewerken, tot gouverneur van Suriname benoemd. De aanleg van de spoorlijn was een technisch hoogstandje, maar al snel bleken de opbrengsten uit de goudindustrie tegen te vallen. Het goud waarop gehoopt was, bleek pas een kleine eeuw later economisch winbaar. Van de spoorlijn was toen bijna niets meer over.

Het duurde tot 1976 voordat met de aanleg van een tweede spoorlijn werd begonnen, een 68 kilometer lange lijn in West-Suriname, van het Bakhuisgebergte naar het dorp Apoera, aan de Corantijn. Zo zou het in de bergen gewonnen bauxiet vervoerd kunnen worden naar een haven en vandaar verscheept worden. Apoera zou uitgroeien tot tweede stad van het land en de regio zou een groeipool worden.

In 1980 kwam de spoorlijn gereed, maar ze is nooit in gebruik

genomen. Door de lage prijzen op de wereldmarkt en concurrentie uit andere landen, hadden de mijnbouwbedrijven hun interesse verloren om bauxiet te exploiteren.

Een Beemster

Inmiddels is de aanleg van infrastructuur in Suriname allang niet meer zo'n heroïsch gevecht als destijds aan de Wilde Kust. Maar het blijft een continue en moeizame strijd om in stand te houden wat er is.

Door de kleine bevolking – Suriname telt circa zeshonderd-duizend inwoners – wordt veel infrastructuur relatief weinig gebruikt en is onderhoud duur. Daar komt bij dat een land in ontwikkeling vooral vooruit kijkt en zijn middelen liever besteedt aan 'vooruitgang' dan aan bewaren wat het heeft.

Aan de Wilde Kust is geen enkele plantage in oorspronkelijke vorm overgebleven. Wat resteert zijn de vanuit de lucht zichtbare, regelmatige patronen van dammen en sloten. Vanaf de grond zijn alleen oude sluzen te zien. Helaas, want als meer bewaard was gebleven van dit indrukwekkende ontginningswerk, dan zouden de plantages aan de Wilde Kust meer nog dan de houten binnenstad van Paramaribo een plek verdienen op de werelderfgoedlijst van UNESCO, als een Hollandse Beemster in de Surinaamse tropen.

Nederland en Suriname delen een lange geschiedenis. In het kader van het programma Gedeeld Cultureel Erfgoed van de Nederlandse overheid werken Nederland en Suriname samen om het gedeelde erfgoed een duurzame toekomst te geven.